

rila ali premije skozi 3 leta. Te darila se pa ne bojo delile, kakor je dozdaj navadno bilo, tistim gospodarjem, kateri naj lepšo in naj žlahnejšo živino na ogled pripeljejo, ampak takim, kateri na majhnem svetu naj več lepe živine z doma pridelano klajo izredé, in pa takim, ki med 100 noter do 12 oralov posestva toliko klaje pridelajo, da jim je ni treba celó nič kupovati ali pa le malo, in kateri ima zraven tega tudi gnojnišče v naj boljem stanu. Darila so v več verst razdeljene in sicer po 50, 100, 150 in 200 fl. in se bojo vsako leto v drugem kantonu delile. Tem cesarskim darilom je pridjala še kmetijska družba 300 fl., in predsednik družbe 200 fl. — Gosp. baron Hohenbruk je predložil še nasvêt: naj bi se iztekanje gnojnice iz hlevov in razlivanje po ulicah in cestah kot zdravju škodljiva napaka postavno prepovedala.

O slovniškej sodni.

Važen in zelo važen je nasovet, ki je tam en dan bil v „Novice“ postavljen: naj bi se postavila slovenska slovniška sodnija, ki bi sestavke in rokopise za natis namenjene pretresovala. Francozi, Italijani in drugi so imeli in imajo svoje akademije; pri nas pa vsak po svoje pišemo, da se koj po pisavi lahko vé, je li pisatelj Krajnc ali Istran ali kajli, čeravno slavno c. k. ministerstvo za vse, kar nas je slovenskega jezika, edini zakonik izdaja, in so od njega za vse šole c. k. gimnazij, kjer se slovenski jezik uči, edine berila predpisane.

Zraven tega, kar so o tem „Novice“ že povedale, naj eledé tû dalje še nekteri nasoveti.

Za slovniško sodnijo bi bila menda Ljubljana naj pripravniši kraj. Slovniški presojevalci bi morali biti s slovnico, n. pr., z gosp. Metelkovo dobro znani. Pismenke izuzeti je sicer ta slovnica za našo rabo prav dobra. Zraven nam je na Štajarce, Korošce in Primorce ozor imeti. Ako hočemo prav slovenski pisati, ne smé obveljati ne samo krajnsko, ne samo koroško, ne samo štajarsko, ne samo primorsko, ampak to kar je v duhu slovenščine ukoreninjenega; kar je občega, in kar tudi stara slovenska slovnica (n. pr. Dobrowskega) za pravo spozna. Ta bi morala večkrat razsoditi, kdo izmed nas prav ima. Tako bi marsiktero slovniško zerno li na Štajarskem, drugo li ob slovenskem Primorji, tretje pa li na Krajnskem ali Koroškem najdlji in za pravo zlato spoznali. Slovnica in slovar morata vkupaj hoditi. Slovar, ki se zdaj natiskuje, je za vse Slovence (to je, za krajnske Slovence) in je povsod zernja iskal, pa ni vsega, kar je najdel, sprejel, ampak vse je prerешetal; kar se je oklenega pokazalo, je sprejel, in kar je bilo plev, jih je zavergel, naj si bodo na Krajnskem ali Štajarskem ali kjer si koli bodi najdene. Ravno tako mora slovnica ravnati, povsod blaga za se iskati, in, kar je dobrega, ohraniti.

Ko je o slovniškej sodni govorenje, mi nikar za zelo ne uzemite, ko si upam nekatere gospode naravnost nagovarjati: naj bi se tega opravila ulotili; ti gospodje so, n. pr., g. Metelko, g. dr. Bleiweis, gg. vrednika „Danice“. Tudi dva s slovenščino dobro znana Štajarca, ki v Ljubljani ali vsaj blizu Ljubljane stanujeta, kaka dva taka Korošca in Primorca bi bilo v ta zbor vzeti. Kar bi ti gospodje po čezpolovičnici (per vota majora) za pravilno spoznali, bi moralo za vse naše Slovence obveljati. Če bi kdo menil, da ima v kakej reči prav, in da se morda gg. presojevalci motijo, naj bi jim ali v pisanji naravnost njim poslanem ali v „Novicah“ razložil, zakaj on to terdi; — oni bi njegove vzroke pretresli in mu ali prav dali, ali tudi vzroke ob kratkem najprimerniše v „Novicah“ razložili: zakaj da njegovega mnenja ne poterdijo. Oktroiranje slovniških pravil od posameznih, naj bodo še tako učeni,

ne zdá, kjer med nami ga ne bode kmalo dandanašnji tako učenega, da bi se v slovenščini semtertje kaj ne motil, da bi včasih sam soveta ne potreboval, in en sam semtertje kaj zgreši, več oči pa več vidi. Znaprej morajo pravila še li dognane in uterjene biti. Pred to sodnijo morajo veljati li dovodi. Samoglavnosti, zamerljivosti, če se eden družega kaj podučimo, ne smé nič biti. Preljubav za kako drugo slovensko ne krajnsko narečeje, izpeljave iz etimologije, ki še ni dognana, to vse mora obmolčati. V dvomih se je deržati dozdaj navadnega ali kar sodnija za prav spozná.

Naj bode o tem dosti, saj ste tisti, kterim to govorim, sami previdni, da si lahko mislite, kar tû ni rečenega. Učenim je kmalo dosti rečenega. G. prof. Metelko in g. dr. Bleiweis *) bodita s temi versticami v imeni več verlih Slovincov prošena slovniško sodnijo osnovati. Pa poréče kdo: „saj imamo dovelj slovnice, — po njih naj se pisatelji ravnajo, bodejo pa prav pisali“. Slovnice je res dovelj, toda ko bi bile tudi v vsem popolnoma, bi vendar slovniška sodnija ne bila od več. Italijani pravijo: „La pratica val più della grammatica“. Marsikaj se vé iz slovnice, ko pride pa na pisanje, se polno pomot vrije, in veliko reči zgrešimo. Tako se godí meni, tako drugim. Zraven tega se pa v slovnicah nekatere reči pogrešajo; morda je tudi kaj preurediti ali kaj od novega ustanoviti, kar bode li sodniška sodnija v stanu storiti. Naša slovenščina še ni uterjena kot nemščina ali drugi popolnoma omikani jeziki, in ako bi tudi bila, bi bilo vendar zavoljo ohranjenja edinosti potreba slovniške sodnije. Mnogo bi bilo še o tej sodni reči, pa ne rečem, ker vé, da sta g. prof. Metelko in g. dr. Bleiweis v rečéh, ktere molčim, bolj najdena memo mene. (Dalje sledí.)

Ozir po svetu.

Število ljudstva na Rusovskem.

Na evropskem Rusovskem živi na kvadratni milj le blizo 648 ljudi; na ravno tolikem prostoru jih pa živi v našem cesarstvu 3163, na Pruskem 3265, na Francozskem 3723, na Angležkem celó 4983. Kako malo obljudena je tedaj še Rusija memo družih držav. Francozsko ima na prostoru 10.096 kv. milj 1600 mest, Angležsko na 5554 kv. miljah le 980, nemške dežele pa na prostoru 11.800 kv. milj 2395, Rusovsko ima na 95.710 kv. miljah v Evropi (razun Poljskega) 613 mest, 1252 mestic in sel; v sila veliki Sibirii je le 44 mest in terdnjav in 132 naselišč, v Evropi in Sibirii skupaj 291.377 kmetijskih naselišč (izmed teh jih je v Sibirii 6950), med temi je le 33.685 vasí, 321 pa ptujih naselitev.

Angleški red hlačnega traka.

Angleški red hlačnega traka (order of the garter), kterega je unidan z veliko slovesnostjo francozki cesar od angleške kraljice prejel, je naj častniši red angleški. Ustanovil ga je kralj Edvard III. v letu 1349. Znamnje tega reda je podveza iz sinjega (tamno-modrega) baržuna ali žameta z ozkim zlatim obrobkom, ki se pod kolenom okoli leve noge zapenja; v to podvezo so všite besede: „Hony soit qui mal y pense“ (to je: „Sram ga bodi, kdor kaj slabega od tega misli“); razun tega nosi tisti, ki je s tim redom poslavljen, širok sinji trak, ki seže čez persi od leve rame proti desnemu boka; na tem traku je pripeta zlata plošica z demanti okovana, na kateri se vidi sv. Juri premagavsi drakona (lindverna). Pravlica pravi, da v zrok tega reda je bil sledeči: Na plesišču, kjer je bil kralj an-

*) Kar mene — le slovenskega pisatelja — zadeva, se nemorem prederzniti v versto slovničarjev stopiti, ker imamo mnogo družih za tako opravilo veljavnih mož. Na koncu tega domoljubnega sestavka pa bom razodel svoje misli o nasvetovani sodni. Vrednik.

gležki Edvard III., in med družimi tudi grofinja Salisbury ljubica njegova, se je med plesom grofinji odpela podveza leve nogovice. Kralj se podviza, podvezo pobrati; izkajočemu podveze pa se primeri, da vzdigne enmalo od tal njeno oblačilo; — čez to pa so se nekteri pričujočih muzati začeli. Grofinja je bila zavolj tega posmehovanja zlo razžaljena. Ko kralj to vidi, jo potolaži s tem, da posvari zasmehovavce glasno rekoč: „Sram ga bodi, kdor kaj slabega od tega misli!“ in še pristavi, da vsi tisti, ki so se muzali zdaj čez to podvezo, bojo še hrepeneli po nji, da bi jo kadaj nositi smeli. Kmalo potem je ustanovil imenovani red hlačne podveze ali hlačnega traka, ki je še dandanašnji naj častniši angležki red, kterege le vladarji in naj višji angležki plemenitaži deležni biti zamorejo; število vitezov tega reda je s kraljem ali kraljico angležko vred omejeno le na 26, razun kraljevičev angležkih in ptujih redovnikov. Vendar ima kralj ali kraljica pravico, še izvoliti 26 tako imenovanih siromaških vitezov iz Windsora, kjer ima ta red svoj kapitel; vsaki teh siromačinov dobiva na leto 3000 gold. penzije.

Za poduk in kratek čas.

(Dalje.)

Naj strašnejše dogodbe te verste, katerih spomin se je zderžal v basnih ali v značajih ljudstev; so izvirale toraj iz častenja nepoznanih, nezapopadenih natornih moči. Družine in vlade so na duši in na telesu jarem nosile, ki si ga je vmišljeni duh nezavednih narodov sam na vrat navezal. Na deblu človeštva so se pa sušile krepke veje in rastle so le medle mladike. S srečnimi in nesrečnimi bogovi so se pogubile stare ljudstva; al česar se je deblo navzelo, ni pošlo, ko so veje trohnele, — stare kalí so po mladikah poganjale. Konec so jemale derhali nepotrebnih izmišljenih dobrih in hudih duhov, kolikor sta bolj se človeku ojstrila pamet in um.

Al človek sam sebi nezapopadljiva stvar se zaljubljuje rad v nezapopadljive reči. Dušno in telesno življenje se je zanemarjalo, bogočastje in vlade so zaderževale koristno napredovanje narodov. Otet človeka tolikanj rev in nadlog je prišel Odrešenik naš. Ko bi ga hotli in mogli le vsi razumeti! „Bratje ljubite se med sabo kakor sem jez vas ljubil“. Prinesel nam je keršansko véro, ki zadostuje vsim skrivnostim, podpira dušno in telesno napredovanje; véro, ki veže po neprecenljivih ukih človeka z edinim Bogom in zemljo. Zares okrepčaven studenec je nam pokazal in podelil, ki se nikdar ne posuši, če ga le človek samoglavno sam ne zatise. Vedno bistre so njegove kapljice, in kakor vedno tekó tako vedno tudi ljudi kličejo, rekoč: „Pristopite sem in napite se za popotnico, da bote zmirej modrejši in Bogu bolj enaki!“ Kakor studenec vedno teče, se duh vedno bolj Bogu približuje.

Iz tega se pa razvidi, da je Bog nam dal ta dar, da ga vsak po svoji moči vživa. Tisti, ki mu je že bližej, če se smemo prederzniti tako reči, pije iz tega studenca, kar ga zamore še bolj popolnoma storiti. In tako je ta studenec vir, ki vedno nove bistre kapljice donaša in sicer vsakemu po svoji keršanski potrebi.

Čeravno velika potreba je bila, se je vendar le prekeršenje starega debela ustavljalo. Vse se je še starega kopita deržalo, malo kdo je uprašal: ali je bolji ali ne, dokler ga skušnja ni podučila. Treba je bilo s čudeži se prikupiti ljudstvu in z dobrotami njih serca omečiti. Natora je pred bila podpora vére; keršanstvo je moglo s čudeži pokazati, da je čez natoro. Al kakor se nerada starega debela prime mladika, tako težko in le z neutrudljivim prizadevanjem se je narod za narodom za pravo véro pridobival. Kjer se če mladika ali cep dobro prijeti, se morajo stare veje posekati, da mladih v rastenji ne zaderžujejo. Al na enkrat se serce preroditi ne dá. Kar sta oče in mati spoštovala, spoštuje večidel tudi hvaležen sin. In ko se prime

mladika, le počasi žene, bolj še poganjajo mladike starega debela, kot da bi se hotle boriti za pravo. Če je duh preslab za podučenje, se s silo uganja bolje vedenje. Pa — čemu je pa bilo treba sile? Menda v serca kaj ljudem rajskega mirú in ljubezni vlti.

Treba je bilo človeku cel svet prirašenih in priljubljenih misel in vraž iz serca izdreti. In kako, ker natornih pravih postav še nobeden vedil ni! Na dušne potrebe so se opirati mogli, pa jih niso poznali, — rodile so se nove grozne tvorila.

Dosti je, da se prime mladika; ali bo sad rodila, vertnar še prvo leto ne praša. Vedno še plevél med pšenico poraša; da se dobro steblo ne izlere, je treba pustiti tudi marsiktero ljuliko. Dosti je bilo nekđaj si pridobiti serce človeško. Ni pa prašal nobeden: ali si, moj ljubi kristjan! z ajdovsko vero tudi popustil stare napačne zapopadke, ki podpirajo krivoverstvo, ki so oskrunili serce z vražami in krivimi mislimi. Kdor bi bil to terjati hotel, bi bil mogel jim dati prave zapopadke mesto napačnih. V tistih dneh pa še ni bilo nič kaj zdravih misel o natorí znanih, do nekaj malega, kar so Gerki po svojem bistroumnem umišljevanji uganili, nekaj pa tudi tako natanko spoznali, da še dandanašnji velja. Toda premalo je bilo odkritih resnic in če so se bolj mešali zapopadki v véri, bolj je pomanjkovalo neoskrunjenih mož, ki bi bili zamogli po svoji zdravi pameti večje natorne postave spoznavati. Kar so Gerki dobrega osnovali, je zaterla Rimcov zmaga, morivka učenosti. Kar ji še ostane, pogrebe strašna prepad in razdertje rimskega kraljestva pod svojimi razvalinami, ki so v zvezi z ljudskim preseljevanjem po Evropi tako dolgo časa vsaktere omike zakrivale. Pod strašnim podertjem časne moči zakopana in v železnih oklepih vraže zakovana je omika dočakovala rešitve od Arabcov, ki so z mečem pobito spet z mečem obudili. Toda le hitro je tudi njim ura odbila. Komaj so se jele umetnosti pod njih varstvom razcvetati, komaj so berstje poganjati jele, je nemila osoda njih za večerne dežele neprecenljive uke v svoje kraje nazaj pahnila. In črna tema se spet vleže na razne učenosti, — skorej bi bil vès svet pod mehkužnim krilom nevednosti in krivih vraž zaspal, tako so ga razujzdanost, slepota in grozovitne vojske in njih nasledki: pomanjkanje, lakota in kužne bolezni morile. Groza me je omeniti, kako se je pozneje godilo! Svetila je zveličavna sv. keršanska luč svetu, obdelovale so se tu in tam vede in znanstva, vendar je žalibog! krivoverno djanje, babje vraže in slepe navade ostalo značaj srednjega veka. (Dalje sledí.)

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Tersta 26. aprila. * Cena tukajšnega blaga se ni nič kaj premenila; le pšenico, koruzo in cukar iz Havane derže enmalo dražje. Iz Turškega se sliši, da polja in vinogradi večidel dobro letino obetajo. Dohodki našega mesta so za to leto prevdarjeni na 1 mil. 581.955 fl., stroški pa na 1 mil. 849.801 fl., tedaj bo zmanjkalo 267.846 fl.

Iz Tujinc pri Kamniku 24. aprila. Dovolite mi, da vam tudi od našega kraja nekaj malega naznanim. Kakor hitro se je včeraj dan nagnil in je mila luna svetiti jela, se oglasi na našem hribu mladina pričete naše šole v Tujncah pod vodstvom g. učitelja Jerneja Pirnata z mičnimi pesmami. Prepevali so „Zvonikarjevo“, „Popotnika“, „Veselja dom“, „Vigred“, „Lastovica“, „Svetlo sonce“, „Sirotica“, „Stari Krajec“. Le-ti mili glasi naše šolske mladine so se čez hribe in doline razlivali tako ljubo, da je bilo veselje po celi okolici, — peli so pa našemu visoko častitemu gosp. fajmoštru Jurju Dolencu na čast in jim darovali leté serčne glasove za njih god. Hvala našemu ljubljenu gosp. fajmoštru, da so nám pritukajšni fari nove šole osnovali. Pa tudi hvala našemu gosp. učitelju, da tak pridno oskerbuje šolski nauk! Saj se hvaliti smé, kar je hvale vredno. J. Gerkman, župan.